

Andreea Tabacu

**Cooperare judiciară internațională
în materie civilă**

- Note de curs -

Andreea Tabacu

Cooperare judiciară internațională în materie civilă

- Note de curs -

Universul Juridic

București

-2022-

Capitolul I

Noțiuni generale, norme, principii, forme

1. Prezentare

Extinderea relațiilor interumane dincolo de granițele unui stat atrage necesitatea adoptării regulilor de drept prin care să se asigure facilitarea soluționării unor litigii, care intră sub incidența dreptului național al mai multor state.

În spațiul european, reglementarea libertății de circulație a persoanelor, a serviciilor, instituirea dreptului de stabilire au determinat o expansiune deosebită a raporturilor juridice legate între resortisanți din state membre diferite, rezolvarea eventualelor conflicte rezultate din acestea urmând să fie dedusă unor instanțe, care deși stabilite prin legătura mai strânsă cu litigiul, trebuie să întocmească acte procedurale prin intermediul omologilor din alte state membre.

În mod cert și cauzele judiciare care implică un element de extraneitate, fără a se afla însă în legătură cu spațiul european, necesită cooperarea între organele care fac aplicarea legii pentru raportul juridic respectiv și care, în lipsa unui instrument de valoare și forța unui act european, trebuie să beneficieze de posibilitatea de a solicita statelor membre implicate ajutorul în rezolvarea respectivei situații.

Cu atât mai dificilă se va dovedi a fi soluționarea unui litigiu, cu cât statele ai căror cetățeni, resortisanți sau pe teritoriile cărora domiciliază sau își au reședința părțile raportului juridic dedus judecății, nu au încheiat convenții bilaterale, nu au aderat la Convenții internaționale care reglementează domeniul asistenței judiciare sau nu sunt parte în cadrul unor organizații sau entități menite să asigure simplificarea și fluidizarea procedurilor între statele membre. În atare situații, procedurile se vor urma în temeiul

principiilor de drept internațional public¹, ținând seama de curtoazia internațională, de reciprocitate și de regulile proprii fiecărui stat, în ce privește reprezentarea la nivel internațional a acestora. Se va apela la procedura clasică, pe circuitul Ministerelor Afacerilor Externe ale statelor respective, care vor solicita autorității specifice din statul solicitat să îndeplinească un anumit act sau să răspundă cererii unei autorități străine omologe.

În situația în care între state s-a încheiat o convenție bilaterală sau acestea au aderat la convenții internaționale în domeniu, se va aplica respectiva convenție și procedurile acolo prevăzute.

Ca atare, a fost recunoscută cooperarea judiciară, care urmărește să asigure uniformitatea reglementărilor și procedurilor atât cu privire la recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate în statele membre, cât și în legătură cu procedurile concrete, desfășurate într-un stat membru în raporturi procesuale cu element de extraneitate.

În cadrul comunităților europene tratatele constitutive au invitat la cooperare², iar dreptul comunitar derivat a dezvoltat regulile după care se asigură această cooperare. Spațiul european de libertate, securitate și justiție în care este asigurată libera circulația a persoanelor, ca obiectiv principal al Uniunii Europene, necesită o serie de măsuri în vederea cooperării judiciare. Au fost elaborate regulamente ale Consiliului European³, în scopul uniformizării reglementărilor din statele membre sub toate aspectele pe care le presupune cooperarea judiciară – *lato sensu*.

¹ Moca, Gh., Duțu, M., *Dreptul internațional public*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 124; Năstase, A., Aurescu, B., Jura, C., *Drept internațional public, Sinteze pentru examen*, ed. 5, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 92.

² Ștefan, T., *Introducere în dreptul comunitar*, INM, București, 2006, p. 287.

³ Onaca, V., Dominteanu, D., Burduf, I., Păncescu, F.G., *Ghid de cooperare judiciară internațională în materie civilă și comercială*, www.just.ro.

2. Noțiuni generale

2.1. Cooperarea judiciară în materie civilă

În interpretarea dispozițiilor Convențiilor internaționale încheiate de către state pentru simplificarea procedurilor de cooperare, s-a avut în vedere extinderea sensului noțiunilor de „civil” sau „comercial”, față de modul în care acestea au fost înțelese sau definite în dreptul statelor de inspirație romano-germanică. Nici semnificația extrem de largă a celor două noțiuni, specifică dreptului anglo-saxon⁴, nu poate fi primită integral, însă la nivel internațional⁵ s-a considerat că acestea trebuie să primească o interpretare oarecum independentă de dreptul statelor membre⁶, conturându-se într-o noțiune autonomă, care tinde să limiteze efectele teoriei dihotomiei dreptului.

Noțiunea cooperării judiciare, așa cum este înțeleasă în lumina dreptului primar, a tratatului, este cuprinzătoare, lăsând să se înțeleagă faptul că are în vedere atât dreptul procesual, cât și dreptul substanțial, unde convențiile internaționale nu au puterea de a unifica normele, deoarece fiecare popor are specificul său.

Cooperarea în materie civilă *lato sensu* are în vedere în special recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate în statele membre⁷, pentru a se evita diversele formalități prevăzute de legea

⁴ Cu excluderea materiei penale, cererile se încadrează în sferă civilă.

⁵ În C-129/83 – *Siegfried Zelger c. Sebastiano Salintri*, cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare Oberlandesgericht München – Germania în aplicarea Convenției de la Bruxelles, art. 21 Curtea de Justiție de la Luxemburg a interpretat noțiunea de „civil” într-o manieră autonomă, distinctă de dreptul statelor membre. Curtea a reținut totodată deosebiri între sensurile noțiunilor juridice din reglementările statelor membre, care însă nu trebuie să afecteze drepturile participanților la procedură.

⁶ Curtea Europeană de Justiție a interpretat autonom noțiunea de consumator în C-269/95, *Francesco Benincasa c. Dentalkit SRL*, cerere de hotărâre preliminară Oberlandesgericht München – Germania, Convenționale, în aplicarea Convenției de la Bruxelles.

⁷ Căpățînă, O., *Asistența judiciară internațională*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 20.

internă a fiecărui stat, însă această noțiune reflectă și procedurile prealabile obținerii unei hotărâri judecătorești, atunci când în raportul juridic dedus judecății se regăsește un element de extraneitate. Ca atare, cooperarea judiciară urmărește să asigure uniformitatea atât cu privire la recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate în străinătate (particular în statele membre⁸), cât și în legătură cu formele procedurale desfășurate într-un stat în raporturi procesuale cu element de extraneitate, ceea ce se încadrează în noțiunea de **asistența judiciară internațională**⁹. Aceasta din urmă are în vedere, potrivit art. 1 alin. (2) din Legea nr. 189/2003: comunicarea de acte judiciare și extrajudiciare în și din străinătate, obținerea de probe prin comisii rogatorii internaționale, transmiterea și obținerea de informații asupra dreptului străin. Într-o formă anterioară a Legii nr. 189/2003, aceasta se referea și la accesul la justiție al străinului, ca modalitate a asistenței judiciare¹⁰, care are în

⁸ Fostul art. 65 din Tratatul CE, actualul art. 81 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Versiune consolidată, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JOUE) nr. C 83 din 30 martie 2010, pp. 47-388.

„(1) Uniunea dezvoltă o cooperare judiciară în materie civilă cu incidență transfrontalieră, întemeiată pe principiul recunoașterii reciproce a deciziilor judiciare și extrajudiciare. Această cooperare poate include adoptarea unor măsuri de apropiere a actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre.

(2) În înțelesul alin. (1), Parlamentul European și Consiliul, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară, adoptă măsuri, în special atunci când acestea sunt necesare pentru buna funcționare a pieței interne, care urmăresc să asigure: (a) recunoașterea reciprocă între statele membre a deciziilor judiciare și extrajudiciare și executarea acestora; (b) comunicarea și notificarea transfrontalieră a actelor judiciare și extrajudiciare; (c) compatibilitatea normelor aplicabile în statele membre în materie de conflict de legi și de competență; (d) cooperarea în materie de obținere a probelor; (e) accesul efectiv la justiție; (f) eliminarea obstacolelor din calea bunei desfășurări a procedurilor civile, la nevoie prin favorizarea compatibilității normelor de procedură civilă aplicabile în statele membre; (g) dezvoltarea unor metode alternative de soluționare a litigiilor; (h) sprijinirea formării profesionale a magistraților și a personalului din justiție”.

⁹ Căpățînă, O., *Asistența judiciară internațională*, op. cit., pp. 16-17.

¹⁰ Legea nr. 189 din 13 mai 2003 privind asistența judiciară internațională în materie civilă și comercială publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I

continuare această natură, eliminarea sa din legea în discuție fiind determinată numai de necesitatea evitării dublei reglementări¹¹, în contextul adoptării O.U.G. nr. 51/2008¹² și a noului Cod de procedură civilă.

La nivel european trebuie recunoscută relevanța art. 81 din Tratatul pentru Funcționarea Uniunii Europene potrivit cu care **cooperarea în materie civilă** presupune atât recunoașterea reciprocă între statele membre a deciziilor judiciare și extrajudiciare și executarea acestora, cât și comunicarea și notificarea transfrontalieră a actelor judiciare și extrajudiciare, cooperarea în materie de obținere a probelor, cât și compatibilitatea normelor aplicabile în statele membre în materie de conflict de legi și de competență sau accesul efectiv la justiție.

Scopul reglementării cooperării judiciare între state este reprezentat nu doar de necesitatea de a soluționa litigiul asupra raportului juridic cu element de extraneitate, ci și acela de a preveni pronunțarea unor hotărâri împotriva respectivului stat, pentru încălcarea principiilor Convenției. În ipoteza în care procedurile de cooperare nu sunt reglementate cel puțin într-o convenție bilaterală sau dacă sunt încălcate normele elaborate de forurile internaționale sau supranaționale, la care statul membru și la Convenția Europeană a Drepturilor Omului este parte, este posibil ca aceasta să echivaleze cu încălcarea principiilor consacrate de Convenție¹³, cu consecința condamnării statului respectiv.

Raportul dintre cele două noțiuni: cooperare judiciară internațională și asistență judiciară internațională apare ca unul de la

(M. Of.) nr. 337 din 19 mai 2003, anterior modificării prin Legea nr. 61/2015, publicată în M. Of. nr. 229 din 3 aprilie 2015.

¹¹ Expunere de motive la Legea nr. 61/2015 <http://www.camera-deputatilor.ro/proiecte/2014/100/20/1/em175.pdf>, accesat la 22 iunie 2022.

¹² Publicată în M. Of. nr. 327 din 25 aprilie 2008.

¹³ Bîrsan, C., *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentarii pe articole*, vol. I, Drepturi și libertăți, Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 441, CEDO hotărârea din 5 octombrie 2000, *Maaouia c. Franței*, par. 36.

Bîrsan, C., *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentarii pe articole*, ed. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 457.

întreg-parte, prima având o sferă mai largă, incluzând pe lângă formele de asistență judiciară și recunoașterea reciprocă între state a deciziilor judiciare și extrajudiciare, executarea acestora, cât și compatibilitatea normelor aplicabile în materie de conflict de legi și de competență.

2.2. Cooperarea judiciară în materie penală

Ca și în materie civilă, Tratatul de funcționare a Uniunii Europene¹⁴ definește cooperarea judiciară în materie penală prin raportare la recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare în materie penală, dar enumeră și alte ipoteze care se încadrează în această noțiune, respectiv apropierea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre în domeniul cooperării polițienești și judiciare în materie penală cu dimensiune transfrontalieră și în domenii ale criminalității de o gravitate deosebită, cu dimensiune transfrontalieră¹⁵.

Potrivit legii interne¹⁶, cooperarea judiciară internațională în materie penală are în vedere ansamblul procedurilor de cooperare între autoritățile judiciare române și străine în ceea ce privește procedurile de: extrădare; predare în baza unui mandat european de arestare; transfer de proceduri în materie penală; recunoaștere și executare a hotărârilor; transferare a persoanelor condamnate; asistență judiciară în materie penală și alte forme de cooperare judiciară internațională în materie penală¹⁷.

¹⁴ Fostul art. 31 din Tratatul UE, actualul art. 82 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Versiune consolidată, publicat în JOUE nr. C-115 din 9 mai 2008, pp. 1-388.

¹⁵ Domenii ale criminalității sunt următoarele: terorismul, traficul de persoane și exploatarea sexuală a femeilor și a copiilor, traficul ilicit de droguri, traficul ilicit de arme, spălarea banilor, corupția, contrafacerea mijloacelor de plată, criminalitatea informatică și criminalitatea organizată.

¹⁶ Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, publicată în M. Of. nr. 594 din 1 iulie 2004.

¹⁷ Art. 1 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală.